of the 20th – early 21st century in the Western region of Ukraine]. URL: https://surl.lt/shivum. [in Ukrainian]

24.Sukhomlynska, O. V. (2003). Istoryko-pedahohichnyi protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to general problems]. Kyiv: A.P.N. 68 s. [in Ukrainian]

25.Teoretyko-metodolohichni aspekty fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv mystetskykh dystsyplin: zdobutky, problemy ta perspektyvy [Theoretical and methodological aspects of professional training of future teachers of art disciplines: achievements, problems and prospects]: kolektyvna monohrafiia / O. D. Buzova ta in. ; za red. A. I. Omelchenko. Lviv–Torun: Liha-Pres, 2025. 174 s. [in Ukrainian]

26.Transdystsyplinarnyi vymir pidhotovky fakhivtsiv mystetskoho profiliu [Transdisciplinary dimension of training specialists in the art profile] (2023). kolektyvna monohrafiia. Ch. 1 / za red. A. Kozyr. Kyiv: Svit znan. 364 s. [in Ukrainian]

27.Turchyn, T. M. (2015). Pedahohika mystetstva [Art pedagogy]. Chernihiv: Lozovyi V. M. 272 s. [in Ukrainian]

28.Khrykov, Ye. M. (2016). Analiz stanu periodyzatsii istoryko-pedahohichnykh yavyshch [Analysis of the state of periodization of historical and pedagogical phenomena]. Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. 6 (303). S. 182–196. [in Ukrainian]

29.Shulhina, V. D. (2016). Ukrainska muzychna pedahohika [Ukrainian music pedagogy]: pidruchnyk. Kyiv: NAKKKiM. 264 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГУДОВСЕК Оксана – кандидат педагогічних наук, доцент, декан педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: освіта, вища освіта, підготовка майбутнього педагога ЗВО, мистецька освіта, історія педагогіки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

HUDOVSEK Oksana – Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Pedagogy Rivne State University of Humanities.

Scientific interests*:* education, higher education, training of future university educators, arts education, history of pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2026 р.
Стаття прийнята до друку 29.03.2026 р.

УДК 378.016:376-056.26/.36]:004.9:341.217(4)
DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-732-738 **ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)**

ЛЯШЕНКО Ростислав –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3554-8861
e-mail: r.ljashenko@gmail.com

БАБЕНКО Тетяна –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5085-2779
e-mail: babenkot80@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ ІНКЛЮЗИВНОГО ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В статті на основі аналізу наукових теоретико-практичних джерел та власного практичного досвіду проаналізувати та обґрунтувати методологічні особливості організації майбутніми педагогами інклюзивного цифрового освітнього середовища в умовах євроінтеграційних процесів.

У контексті європейських цінностей інклюзивна освіта вимагає значної переорієнтації свідомості суспільства і, насамперед, педагогічних працівників, а також здійснення педагогами своєї професійної діяльності з урахуванням принципів толерантності, поваги до індивідуальних особливостей дітей, неупередженості та недопущення дискримінації.

В основі запропонованої методології підготовки майбутніх педагогів лежить концепція цифрової інклюзії, що реалізується через впровадження різних шляхів опрацювання освітнього контенту з урахуванням студентоцентроваго, інклюзивного, технологічного та інших підходів актуальних в межах норм та практик ЄС в сфері інклюзії та цифровізації освіти. Передбачається навчання педагогів способам динамічної трансформації чотирьох базових видів навчальної діяльності (напр. за аналогією з вивченням мови: письмо, мовлення, читання, аудіювання). Для реалізації принципів універсального дизайну навчання сучасні майбутні педагоги мають у розпорядженні доступні цифрові інструменти та штучного інтелекту для створення гнучкого освітнього середовища, де освітній контент підлаштовується під потреби учня, а не навпаки.

Зроблено висновок, що оскільки одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної освіти в Україні є забезпечення рівних прав та можливостей в освітній сфері для всіх без будь-якої дискримінації, вагомого значення набуває створення інклюзивного, безпечного, сприятливого для розвитку освітнього середовища, яке сприяє формуванню життєвих компетентностей, розвитку здібностей та обдарувань кожного незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, місця проживання, мови спілкування, соціального і майнового стану тощо. Таким чином, підвищення якості підготовки майбутніх педагогів до реалізації інклюзії в умовах цифрових трансформацій, застосовуючи комплексний підхід, що забезпечує адаптацію досвіду ЄС щодо цифрової інклюзії, відповідність рамці цифрових компетентностей ЄС DigCompEdu, відповідність вимогам національних професійних стандартів сприяє якості освіти, підсилює можливості освітнього середовища для успішної інтеграції в європейський освітній простір.

Ключові слова: *інклюзія, цифрове середовище, освіта, освітній процес, європейська інтеграція, професійна підготовка, майбутні педагоги.*

LIASHENKO Rostyslav –
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department Educational Sciences of Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State University
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3554-8861
e-mail: r.ljashenko@gmail.com
BABENKO Tetiana –
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department Educational Sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5085-2779
e-mail: babenkot80@gmail.com

PECULIARITIES OF ORGANIZING INCLUSIVE DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT BY FUTURE EDUCATORS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Based on the analysis of theoretical and practical scientific sources, as well as personal practical experience, this article analyzes and substantiates the methodological peculiarities of organizing an inclusive digital educational environment by pre-service teachers in the context of European integration processes.

In the context of European values, inclusive education requires a significant reorientation of public consciousness and, primarily, of teaching staff. It further demands that educators conduct their professional activities in accordance with the principles of tolerance, respect for children's individual characteristics, impartiality, and non-discrimination.

The proposed methodology for training pre-service teachers is based on the concept of digital inclusion, which is implemented through various approaches to processing educational content. This methodology incorporates student-centered, inclusive, technological, and other approaches relevant within the framework of EU norms and practices in the field of inclusion and educational digitalization. It envisages training educators in methods for the dynamic transformation of four core learning activities (e.g., by analogy with language learning: writing, speaking, reading, and listening). To implement the principles of Universal Design for Learning (UDL), contemporary pre-service teachers have accessible digital and artificial intelligence tools at their disposal to create a flexible educational environment where educational content adapts to the learner's needs, rather than vice versa.

It is concluded that since ensuring equal rights and opportunities in the educational sphere for everyone without any discrimination is one of the priority vectors of modern educational development in Ukraine, the creation of an inclusive, safe, and development-friendly educational environment becomes of paramount importance. Such an environment fosters the formation of vital competences and the development of the abilities and talents of each individual, regardless of age, sex, race, health status, citizenship, nationality, political, religious or other beliefs, place of residence, language of communication, social and property status, etc. Thus, improving the quality of pre-service teacher training for the implementation of inclusion under digital transformations contributes to the overall quality of education. This is achieved by applying a comprehensive approach that ensures the adaptation of EU experience in digital inclusion, compliance with the European Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu), and alignment with the requirements of national professional standards, thereby enhancing the capacity of the educational environment for successful integration into the European Higher Education Area.

Keywords: *project-based activity, projects, subjects of the educational process, quality of education, professional training.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Модернізація підготовки майбутніх вчителів в Україні є критичним елементом приведення освітньої системи у відповідність до європейських стандартів та вимог національних професійних стандартів професійної підготовки вчителів закладів освіти різних профілів та рівнів. Майбутні вчителі зіштовхуються із значними викликами, що включають розрив між технічними навичками використання інформаційних технологій та знаннями з інклюзії, а також необхідних компетентностей для аналізу, розробки, створення адаптованого освітнього контенту для учнів.

У контексті європейських цінностей інклюзивна освіта вимагає значної переорієнтації свідомості суспільства і, насамперед, педагогічних працівників, а також здійснення педагогами своєї професійної діяльності з урахуванням принципів толерантності, поваги до індивідуальних особливостей дітей, неупередженості та недопущення дискримінації.

Сьогодні інклюзивна освіта є не лише однією з фундаментальних засад розвитку освіти, але й філософією розуміння участі людини у житті суспільства. Наукові пошуки впродовж останніх років доводять, що інформаційні технології в інклюзивній освіті розширюють можливості засобів в інструментарії вчителя, допомагають по-новому «конструювати» навчання задля вирішення сучасних освітніх завдань ефективніше ніж при застосуванні традиційних підходів.

Мета статті – на основі аналізу наукових теоретико-практичних джерел та власного практичного досвіду проаналізувати та обґрунтувати методологічні особливості організації майбутніми педагогами інклюзивного цифрового освітнього середовища в умовах євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчителям початкових класів потрібно адаптувати шляхи та способи використання засобів навчання до запитів сучасних здобувачів освіти. Важливо при цьому враховувати різноманітність стилів навчання та індивідуальних потреб учнів, розглядати нові підходи та засоби навчання. Одним із пріоритетів розвитку та забезпечення якості сучасної початкової освіти в умовах сьогодення є інформатизація. Інформатизація освіти – це процес зміни змісту, організаційних форм, методів, прийомів та засобів навчання здобувачів освіти з використання інформаційних технологій для підвищення ефективності різних видів діяльності. Це сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу в Новій українській школі з використанням сучасних засобів навчання і впровадження нових методичних доробок. Сучасні засоби навчання демонструють значний потенціал у створенні персоналізованого освітнього контенту, який адаптується до індивідуальних потреб та темпів навчання кожного учня.

Особливо важливим є застосування тих засобів у математичній освіті, де послідовне та системне засвоєння відіграє ключову роль. Важливим аспектом є вивчення можливостей сучасних засобів навчання, а також того ,як з їх допомогою адаптувати складні завдання до здатностей учнів здобувати знання [10].

Доцільно в нашому дослідженні розглянути Рамку цифрової компетентності педагогів DigCompEdu (European Framework for the Digital Competence of Educators). Цей документ є науково обґрунтованою та стандартизованою методологічною моделлю, розробленою Спільним дослідницьким центром Європейської Комісії для концептуалізації, оцінювання та системного розвитку цифрових навичок педагогів. У структурі рамки інтегровано 22 конкретні компетентності, диференційовані за шістьма взаємопов'язаними функціональними сферами:

– професійне залучення;
– цифрові ресурси;
– викладання та навчання, оцінювання;
– розширення можливостей учнів;
– сприяння цифровій компетентності учнів.

Дескриптивна матриця інструменту спирається на таксономічну модель рівнів володіння за аналогією до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти CEFR [2]. Це дає змогу педагогам здійснювати рефлексивну самооцінку, а дослідникам об'єктивно вимірювати динаміку цифрової трансформації освітнього процесу, забезпечуючи перехід від інструментального використання технологій до їх педагогічно доцільної, інклюзивної та критичної інтеграції в дидактичні системи.

Інтеграція українського освітнього середовища до Європейського простору вищої освіти (EHEA) [3] в умовах сучасних викликів базується на гармонізації нормативно-правової бази та впровадженні наскрізних трендів цифрової трансформації, інклюзії та академічної якості.

Одним із ключових підходів до організації інклюзивного цифрового освітнього середовища, спрямованого на індивідуалізацію та диференціацію процесу оволодіння компетентностями, необхідними для впровадження інклюзивних цифрових рішень та є комплементарним з [5] Європейського простору вищої освіти є студентоцентроване навчання. Студентоцентроване навчання це фундаментальний дидактичний та організаційний принцип, який трансформує роль здобувача освіти з пасивного отримувача знань на активного суб'єкта освітнього процесу. Відповідно до вимог і рекомендацій із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, цей підхід передбачає взаємну повагу та увагу до різноманітних потреб, інтересів і траєкторій навчання студентів, стимулювання їхньої автономії, критичного мислення та відповідальності за власну освіту. Реалізація студентоцентрованого навчання вимагає гнучкого проектування освітніх програм, використання інноваційних та інтерактивних методів викладання, забезпечення систематичного зворотного зв'язку, створення безбар'єрного та інклюзивного освітнього середовища, а також упровадження прозорих, об'єктивних та орієнтованих на заздалегідь визначені програмні результати навчання і процедури оцінювання.

Слід зазначити, що розвиток педагогічної освіти можливий за умови врахування особливостей підготовки майбутнього вчителя до інноваційної діяльності, таких як:

– максимальне використання практики та самостійної роботи у навчальному процесі підготовки студентів;

– спрямованість процесу навчання студентів на результати їхньої освіти, а також затребуваність випускників на ринку праці;

– розуміння результатів процесу навчання студентів як компетенцій, що набувають випускники, їх професійної та соціальної активності;

– розробка системи безперервного контролю, багатоаспектної оцінки та управління якістю освіти [12].

Однією з ключових перешкод є дефіцит кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Закон передбачає необхідність залучення асистентів вихователя, логопедів, дефектологів та психологів до роботи в інклюзивних групах, хоча на практиці не у всіх ЗДО наявні відповідні спеціалісти. Відсутність достатньої кількості спеціально підготовлених педагогів призводить до перевантаження наявних кадрів і може негативно впливати на якість освітнього процесу. Ще однією проблемою залишається недостатнє фінансування, особливо на рівні місцевих громад. Законодавчо визначено механізми державного та місцевого фінансування інклюзивної освіти, зокрема можливість цільових субвенцій на облаштування безбар'єрного простору, закупівлю спеціалізованого обладнання та фінансування додаткових посад. На наш погляд у багатьох регіонах спостерігається нерівномірний розподіл коштів, що унеможливлює належне забезпечення всіх дітей з ООП необхідними ресурсами. Окремо зазначимо потребу у розробці адаптованих освітніх програм і освітніх матеріалів. Закон передбачає доробку індивідуальних програм розвитку (ІПР) для дітей з ООП на підставі висновків інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ). Натомість в Україні все ще бракує єдиних стандартів освітнього процесу для різних категорій дітей з ООП, що змушує педагогів адаптувати загальні програми власними зусиллями без належного методичного супроводу. Аби подолати зазначені виклики та забезпечити ефективне упровадження нових законодавчих норм, необхідно здійснити комплексні заходи: 1. Розширення програм підготовки педагогів з інклюзивної освіти. Закон передбачає, що вихователі, які працюють у інклюзивних групах, повинні мати відповідну підготовку. Для цього слід розширювати освітні програми у педагогічних вишах, інтегруючи курси щодо роботи з дітьми з ООП, альтернативних методів комунікації та використання спеціальних технологій. 2. Упровадження ефективних механізмів моніторингу реалізації законодавчих норм. Інклюзивно-ресурсні центри відіграють важливу роль у підтримці дітей з ООП та педагогів, натомість, їхня діяльність потребує системного аналізу ефективності. Необхідно розробити чіткі критерії оцінки якості роботи ІРЦ, а також концепції моніторингу ефективності упровадження інклюзії в ЗДО на місцевому рівні. 3. Забезпечення державної підтримки задля використання сучасних технологій під час освітнього процесу. Законодавство визначає, що навчання дітей з ООП може здійснюватися із застосуванням допоміжних засобів, зокрема цифрових ресурсів та спеціалізованого

програмного забезпечення. Держава може активніше упроваджувати технологічні рішення, такі як мультимедійні освітні платформи, інтерактивні освітні додатки, системи альтернативної комунікації для дітей з порушеннями мовлення тощо [16].

Інтеграція України у світовий освітній простір передбачає постійне вдосконалення національної системи освіти, підвищення її якості відповідно до світових стандартів, вимог ринку праці та викликів швидкозмінного глобалізованого світу [4].

У Концепції розвитку педагогічної освіти відзначається, що орієнтація суспільства на європейські стандарти і цінності, кращі світові традиції вимагають відповідних системних змін і в сфері освіти. Наріжним каменем таких змін є покращення якості освітнього процесу в закладах середньої освіти, а відтак – якості підготовки вчителя [13].

Виклад основного матеріалу дослідження. Інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі здобувачі освіти незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною загальної спільноти. Кожна група дітей з особливими освітніми потребами має як загальні, характерні для всіх, обмеження життєдіяльності, так і особливі, притаманні лише їй і кожній дитині окремо. У зв'язку з цим організація освітнього середовища забезпечується на основі компетентнісної оцінки групових та індивідуальних можливостей дітей, адресного моделювання умов, оптимальних саме для них. Важливою необхідністю є підсилення психологічної складової усіх учасників інклюзивного середовища. А ще, необхідність окремих досліджень з вивчення соціально-психологічних умов ефективного інклюзивного середовища, хоча на даний момент в нашій країні вивчено і багато зроблено з організаційної складової інклюзивного середовища. Окрім того, створення соціально-психологічних умов інклюзивного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти актуалізує іншу важливу проблему – підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів, які вмітимуть ефективно використовувати набуті знання, вміння та навички на практиці, активно розроблятимуть і впроваджуватимуть інноваційні методи роботи в умовах інклюзивного освітнього простору [7].

Концепція Нової української школи акцентує увагу на підготовці умотивованого вчителя, який має свободу творчості й розвивається професійно; для вчителя створено освітній портал із методичними та дидактичними матеріалами; вказано на необхідність матеріальному стимулюванню вчителя, чим має опікуватись уряд, парламент та місцеві органи самоврядування; акцентовано на наданні академічної свободи вчителя, що передбачає можливість підготовки авторських навчальних програм, самостійного вибору підручників, методів, стратегії, способів і засобів навчання, активного вираження власної фахової думки [11].

МОН України затверджено Концепцію розвитку педагогічної освіти (2018) [13], Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020), які визначили пріоритети у реформуванні вищої педагогічної освіти. Акцентуємо увагу та компетентностях вчителя, які визначені у Стандарті: загальні – громадянська, соціальна, лідерська, культурна, підприємницька; та професійні компетентності: мовно-комунікативна, предметна, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, компетентність педагогічного партнерства; інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювальна, інноваційна, здатність до навчання впродовж життя. У Стандарті визначено перелік трудових функцій та компетентності, які забезпечують реалізацію цих функцій: 1) функція «Застосування сучасних змісту освіти, методик і технологій» забезпечується мовнокомунікативною, предметною та інформаційно-цифровою компетентностями; 2) функція «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» – психологічною, емоційно-етичною та компетентністю педагогічного партнерства; 3) функція «Організація здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища» – здоров'язбережувальною, інклюзивною, проєктувальною компетентностями; 4) функція «Управління освітнім процесом» – прогностичною, організаційною та оцінювальноаналітичною компетентностями; 5) функція «Безперервний професійний розвиток» – інноваційною, рефлексивною компетентностями та здатністю до навчання впродовж життя [15].

Зважаючи на уніфікований підхід до компетентностей сучасного вчителя, вважаємо, що основними напрямами оновлення навчальних дисциплін має стати інтеграція освітніх компонентів, системність їх змісту, представлення змістових інтегрованих ліній; врахування найновітніших досягнень науки та техніки; науково обґрунтований та якісний відбір фахових та фундаментальних знань; застосування наскрізного принципу побудови навчальних планів, що передбачає створення інтегрованих навчальних курсів; передбачення можливостей різних модифікацій предметного змісту, залежно від регіонального спрямування, етнокультурного та соціокультурного середовища тощо [8].

У сучасних умовах інтеґрування до Європейського освітнього простору, реформування освіти України актуалізується питання гуманізації та гуманітаризації всіх сфер суспільного життя, визнання людини як найвищої цінності суспільства у задоволенні її пізнавальних потреб та інтересів. Упродовж останнього десятиліття предметом активного обговорення та впровадження є проблема інклюзивної освіти, а основі якої лежить «дотримання принципу прав дитини на використання всіх можливостей, які пропонує суспільство. Інклюзивна освіта, що являє собою закономірний і логічний варіант трансформації інститутів загальної та спеціальної освіти, одним із основних інститутів соціальної інтеграції».

Значна увагу доцільно приділити соціально-педагогічним аспектам інклюзивного процесу в Новій українській школі, зокрема організації навчально-виховного та корекційно-розвивального процесу для дітей з особливостями психофізичного розвитку, урахування питань адаптаційного характеру в інклюзивно-освітньому середовищі дітей із соціально вразливих груп (економічно вразливі, соціально вразливі, академічно чи інтелектуально вразливі), переселенців із зони ведення бойових дій, учнів з

інвалідністю, а також ментальних, тендерних, етнокультурних характеристик соціуму [9].

У 2009 році Україна ратифікувала основні міжнародні документи у сфері забезпечення прав дітей відповідно до світових стандартів освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. Насамперед йдеться про статтю 24 Конвенції ООН про права людей із інвалідністю, згідно з якою держави-учасниці мають забезпечити втілення інклюзивної моделі освіти. Важливим кроком у розвитку інклюзивного навчання в Україні стало ухвалення у 2017 році закону «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб із особливими освітніми потребами до освітніх послуг». Після цього того ж року ухвалено новий Закон України «Про освіту», що закріпив право осіб із ООП здобувати освіту в усіх навчальних закладах незалежно від установлення інвалідності. Законодавство України визначає інклюзивне навчання як систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, урахування багатоманітності людини, ефективного залучення до освітнього процесу всіх його учасників [14]. Для успішної його організації потрібно створити інклюзивне освітнє середовище, що максимально враховуватиме потреби та можливості осіб із ООП [17].

Інклюзивність освітнього середовища забезпечується імплементацією принципу UDL (Universal Design for Learning) [1] як фундаментального інструменту оптимізації навчання для всіх здобувачів шляхом забезпечення різних засобів залучення та представлення інформації ще на етапі проєктування занять. Інклюзивний підхід відповідно до 4ї цілі сталого розвитку ООН [6] сприяє забезпеченню надання якісної освіти та рівного доступу до неї для всіх учнів в безпечному розвиваючому освітньому середовищі.

Інклюзивний підхід в логіці нашого дослідження виводить інклюзію за межі суто фізичної інтеграції осіб з особливими потребами в освітній простір і націлений на системну трансформація освітньої політики, інфраструктури та методології для усунення будь-яких бар'єрів між здобувачем та освітою. Відповідно до цілі 4 Сталого Розвитку ООН він вимагає створення безпечного, безбар'єрного та чутливого до потреб дитини освітнього середовища, забезпечення рівного доступу до всіх рівнів освіти та професійно-технічної підготовки для вразливих верств населення, а також впровадження гнучких освітніх стратегій, зокрема універсального дизайну в освіті, що дозволяє адаптувати навчальні програми й цифрові інструменти під індивідуальні траєкторії кожного здобувача.

В основі запропонованої методології підготовки майбутніх педагогів лежить концепція цифрової інклюзії, що реалізується через впровадження різних шляхів опрацювання освітнього контенту. Передбачається навчання педагогів способам динамічної трансформації чотирьох базових видів навчальної діяльності (напр. за аналогією з вивченням мови: письмо, мовлення, читання, аудіювання). Для реалізації принципів універсального дизайну навчання сучасні майбутні педагоги мають у розпорядженні доступні цифрові інструменти та штучного інтелекту для створення гнучкого освітнього середовища, де освітній контент підлаштовується під потреби учня, а не навпаки.

Використовуючи потенціал доступних цифрових інструментів та ШІ результаті різновекторних трансформацій освітній контент (текстові навчальні матеріали, мовлення та аудіо навчальні матеріали, відео навчальні матеріали, навчальні матеріали у вигляді зображення) стає інклюзивним, знімаються бар'єри його сприйняття доступними та\або збереженими аналізаторами інформації в учнів. Таким чином відбувається перехід до цифрової трансформації інклюзивної освіти, де педагог здатний до перетворення наявного навчального матеріалу, який можна водночас читати, писати, слухати, бачити та обговорювати.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної освіти в Україні є забезпечення рівних прав та можливостей в освітній сфері для всіх без будь-якої дискримінації. Вагомого значення набуває створення інклюзивного, безпечного, сприятливого для розвитку освітнього середовища, яке сприяє формуванню життєвих компетентностей, розвитку здібностей та обдарувань кожного незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, місця проживання, мови спілкування, соціального і майнового стану тощо. Особливостями організації майбутніми педагогами інклюзивного цифрового освітнього середовища в умовах євроінтеграційних процесів в контексті нашого дослідження передбачається опанування майбутніми педагогами шляхів реалізації принципів універсального дизайну навчання на інших рекомендацій із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, доступних цифрових інструментів та ШІ для створення гнучкого інклюзивного освітнього середовища, де освітній контент підлаштовується під потреби учня, а не навпаки. Таким чином, підвищення якості підготовки майбутніх педагогів до реалізації інклюзії в умовах цифрових трансформацій, застосовуючи комплексний підхід, що забезпечує адаптацію досвіду ЄС щодо цифрової інклюзії, відповідність рамці цифрових компетентностей ЄС DigCompEdu, відповідність вимогам національних професійних стандартів сприяє якості освіти, підсилює можливості освітнього середовища для успішної інтеграції в європейський освітній простір.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. CAST. (2018). Universal Design for Learning Guidelines version 2.2. URL : http://udlguidelines.cast.org

2. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages. URL : https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages

3. European Higher Education Area. European Higher Education Area and Bologna Process. URL : https://www.ehea.info

4. Nychkalo N., Lukianova L., & Khomych L. Підготовка вчителя: домінанта розвитку сучасної національної освіти. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2021. № 24. С. 9–28. DOI : https://doi.org/10.33989/2226-4051.2021.24.255894.

5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). EURASHE, ESU, EUA, ENQA. URL : https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/05/ESG_2015.pdf

6. United Nations. Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. Sustainable Development Goals. https://sdgs.un.org/goals/goal4

7. Будник О. Б. Інклюзивне навчання: соціально-педагогічний контекст проблеми. *Освіта осіб з особливими*

потребами: шляхи розбудови. 2021. № 1(13). С. 72–81. DOI : https://doi.org/10.33189/epsn.v1i13.81

8. Євтух М. Б. Особливості підготовки сучасного вчителя нової української школи (передумови стандартизації). *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія: педагогічні науки. 2021. № 13 (169). С. 78–82.

9. Лавриненко Л. Інклюзивна освіта в умовах викликів нової української школи. актуальні проблеми дошкільної та загальної середньої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2022. Том 174. № 18. С. 165–171.

10.Непомняща Г. Підготовка майбутнього вчителя до використання сучасних засобів навчання математики здобувачів початкової освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.* Серія: Педагогічні науки. 2024. № 3(56). С. 50–55. DOI : https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-50-55

11.Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України.* 2016. URL : https://www.mon.gov.ua /storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed

12.Прищепов М. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя до інноваційної діяльності: практичний аспект. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи.* 2025. № 8. С. 76–80. URL :https://journals.uzhnu.uz.ua/ index.php/ped/article/view/1305/1392

13.Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : *Наказ Міністерства освіти і науки України* від 16.07.2018 № 776. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatver dzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti

14.Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

15.Професійний стандарт за професіями «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL : https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-po

16.Чекан О. І. Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти: нормативно-правові зміни та перспективи впровадження. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2025. № 7. С. 39–43.

17.Шевчук Г. Й. Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії.* Серія «педагогіка». 2021. № 2(3). С. 151–157. DOI : https://doi.org/10.52726/ as.pedagogy/2021.3.2.23

REFERENCES

1. CAST. (2018). Universal Design for Learning Guidelines version 2.2. URL: http://udlguidelines.cast.org [in English]

2. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages. Retrieved from: https://www.coe.int/ en/web/common-european-framework-reference-languages [in English]

3. European Higher Education Area. European Higher Education Area and Bologna Process. URL: https://www.ehea.info [in English]

4. Nychkalo, N., Lukianova, L., & Khomych, L. (2021). Pidhotovka vchytelya: dominanta rozvytku suchasnoyi natsional′noyi osvity [Teacher training: a dominant factor in the development of modern national education]. Estetyka i etyka pedahohichnoyi diyi. (24). 9–28. https://doi.org/10.33989/2226-4051.2021.24.255894 [in Ukrainian]

5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). EURASHE, ESU, EUA, ENQA. https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/05/ESG_2015.pdf [in English]

6. United Nations. Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. Sustainable Development Goals. https://sdgs.un.org/ goals/goal4 [in English]

7. Budnyk, O. B. (2021). Inkliuzivne navchannia: sotsialno-pedahohichnyi kontekst problemy [Inclusive education: socio-pedagogical context of the problem]. Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy. 1(13). 72–81. https://doi.org/10.33189/epsn.v1i13.81 [in Ukrainian]

8. Yevtukh, M. B. (2021). Osoblyvosti pidhotovky suchasnoho vchytelia novoi ukrainskoi shkoly (peredumovy standartyzatsii) [Features of modern teacher training of the New Ukrainian School (prerequisites for standardization)]. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskyi kolehium" imeni T. H. Shevchenka. Seriia: Pedahohichni nauky. 13. 78–82. [in Ukrainian]

9. Lavrynenko, L. (2022). Inkliuzivna osvita v umovakh vyklykiv novoi ukrainskoi shkoly. Aktualni problemy doshkilnoi ta zahalnoi serednoi osvity [Inclusive education in the conditions of challenges of the New Ukrainian School. Actual problems of preschool and general secondary education]. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskyi kolehium" imeni T. H. Shevchenka. 174(18). 165–171. [in Ukrainian]

10.Nepomniashcha, H. (2024). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vykorystannia suchasnykh zasobiv navchannia matematyky zdobuvachiv pochatkovoi osvity [Preparing the future teacher for the use of modern tools for teaching mathematics to primary education students]. Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriia: Pedahohichni nauky. 3(56). 50–55. https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-50-55 [in Ukrainian]

11.Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2016). Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity [New Ukrainian school. Conceptual foundations of secondary education reform]. https://www.mon.gov.ua/ storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed [in Ukrainian]

12.Pryshchepov, M. M. (2025). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia do innovatsiinoi diialnosti: praktychnyi aspekt [Professional training of the future teacher for innovative activity: a practical aspect]. Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy. 8. 76–80. https://journals.uzhnu.uz.ua/index. php/ped/article/view/1305/1392 [in Ukrainian]

13.Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2018, July 16). Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy No. 776 [On approval of the Concept of development of pedagogical education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 776]. https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti [in Ukrainian]

14.Verkhovna Rada Ukrainy. (2017, September 5). Pro osvitu: Zakon Ukrainy No. 2145-VIII [On education: Law of Ukraine No. 2145-VIII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2145-19 [in Ukrainian]

15.Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020). Profesiinyi standart za profesiiamy "Vchitel zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchitel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity", "Vchitel z pochatkovoi osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)" [Professional standard for the professions "Teacher of general secondary education institution", "Primary school teacher of general secondary education institution", "Teacher of primary education (with a junior specialist diploma)"]. https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-po [in Ukrainian]

16.Chekan, O. I. (2025). Inkliuzivna osvita v zakladakh doshkilnoi osvity: normatyvno-pravovi zminy ta perspektyvy vprovadzhennia [Inclusive education in preschool education institutions: regulatory and legal changes and implementation prospects]. Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy. (7). 39–43. [in Ukrainian]

17.Shevchuk, H. Y. (2021). Inkliuzivna osvita u vyshchii shkoli: vyklyky ta perspektyvy [Inclusive education in higher school: challenges and prospects]. Akademichni studii. Seriia "Pedahohika". 2(3). 151–157. https://doi.org/10.5 2726/as.pedagogy/2021.3.2.23 [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ростислав – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук Центрально-

українського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: питання самоактуалізації та самореалізації особистості, феномени «само», психолого-педагогічні особливості професійної підготовки майбутніх фахівців та професіоналів.

БАБЕНКО Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: соціально-професійне становлення педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Rostyslav – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Educational Sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: issues of self-actualization and self-realization of personality, phenomena of «self»», psychological and pedagogical peculiarirties of professional training of future specialists.

BABENKO Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences(PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Educational Sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Scientific interests: socio-professional development of pedagogue.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2026 р.
Стаття прийнята до друку 29.03.2026 р.

УДК 373.3.016:37.091.33-027.22
DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-738-741 **ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)**

МОЗУЛЬ Ірина –
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
вчитель англійської мови, спеціаліст вищої категорії
Сопицької філії Есманьської ЗОШ І-ІІІ ступенів
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8331-9011
e-mail: mozul.dubok@gmail.com

ПРОБЛЕМНИЙ ВИКЛАД НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті обґрунтовано можливості проблемного викладу навчального матеріалу як засобу підвищення ефективності вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Актуальність дослідження зумовлена трансформаційними процесами в освіті України та потребою впровадження технологій, спрямованих на формування ключових компетентностей молодших школярів відповідно до концепції Нової української школи. Розкрито сутність проблемного навчання як педагогічної технології, визначено його дидактичний потенціал і психолого-педагогічні особливості застосування у початковій школі. Особливу увагу приділено умовам ефективного використання проблемного викладу в курсі «Я досліджую світ». Показано, що створення проблемних ситуацій активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє розвитку дослідницьких умінь, формує здатність аналізувати явища та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Методологічну основу дослідження становлять аналіз і узагальнення наукової літератури, порівняння підходів до проблемного навчання, а також спостереження за освітнім процесом. Встановлено, що використання проблемних запитань, дослідницьких завдань, спостережень і експериментів забезпечує практичну спрямованість навчання та підвищує навчальну мотивацію учнів. Доведено, що результативність проблемного викладу залежить від методичної підготовки вчителя, добору навчального матеріалу, урахування вікових особливостей і організації взаємодії учнів. Підкреслено його вплив на розвиток критичного мислення, комунікативних умінь, творчості та пізнавальної самостійності молодших школярів. Отримані результати підтверджують доцільність застосування проблемного викладу як ефективного засобу формування пізнавальної активності та підвищення якості засвоєння змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.

Ключові слова: *початкова школа, освітній процес, учні, педагогічні технології, проблемне навчання, проблемний виклад матеріалу, інтегроване навчання, курс «Я досліджую світ», пізнавальна активність, розвиток мислення.*

MOZUL Iryna –
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Theory and Methods
of Primary Education Department Educational and Scientific Institute
of Pedagogy and Psychology
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University
Senior Teacher of English Highest Qualification Category
Sopych Branch of Esman Secondary School of I–III Levels
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8331-9011
e-mail: mozul.dubok@gmail.com

PROBLEM-BASED PRESENTATION OF TEACHING MATERIAL AS A MEANS OF INCREASING THE EFFICIENCY OF LEARNING THE INTEGRATED COURSE "I EXPLORE THE WORLD" IN ELEMENTARY SCHOOL

In the article, the possibilities of problem-based presentation of learning material are substantiated as a means of improving the effectiveness of studying the integrated course «I Explore the World» in primary school. The relevance of the study is determined by the